

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 7 2 7 7 1 1 1

JESENSKI ROK

ELEKTROTEHNIKA

Izpitna pola

Petek, 31. avgust 2007 / 180 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirko, šestilo, dva trikotnika in računalno.

Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca in dva konceptna lista.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepите kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Odgovore vpisujte v prostore, ki so za to predvideni, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Slike in diagrame lahko rišete prostoročno, s svinčnikom. Pazite, da bodo jasni in čitljivi. **Rešitev nalog v izpitni poli ni dovoljeno zapisovati z navadnim svinčnikom.**

Osnutek, ki ga lahko napišete na konceptna lista, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Izpitna pola je sestavljena iz dveh delov: A in B. Z delom A je mogoče doseči največ 24 točk. Priporočamo Vam, da zanj porabite 45 minut. Del B je ovrednoten s 56 točkami. Priporočeni čas za njegovo reševanje je 135 minut. Število točk za vsako nalogo je navedeno v izpitni poli.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 1 prazno.

Konstante in enačbe

Elektrina in električni tok

$$e_0 = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$

$$Q = (\pm) ne_0$$

$$i = \frac{\Delta Q}{\Delta t}$$

$$I = JA$$

$$m = cIt$$

Električno polje

$$\varepsilon_0 = 8,854 \cdot 10^{-12} \frac{\text{A s}}{\text{V m}}$$

$$F = \frac{Q_1 Q_2}{4\pi \varepsilon d^2}$$

$$F = QE$$

$$E = \frac{Q}{4\pi \varepsilon r^2}$$

$$E = \frac{\sigma}{\varepsilon}$$

$$U = Ed$$

$$Q = \sigma A$$

$$D = \varepsilon E = \varepsilon_0 \varepsilon_r E$$

$$C = \frac{\varepsilon A}{d}$$

$$W = \frac{CU^2}{2}$$

Enosmerna vezja

$$\sum_k (\pm) I_k = 0$$

$$\sum_m (\pm) U_m = 0$$

$$U = RI$$

$$I = GU$$

$$P = UI$$

$$W = Pt$$

$$R = \frac{\rho l}{A} = \frac{l}{\gamma A}$$

$$\frac{R_\vartheta}{R_{20}} = 1 + \alpha (\vartheta - 20 \text{ °C})$$

$$\eta = \frac{P_{\text{izh}}}{P_{\text{vh}}}$$

Magnetno polje

$$\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{\text{V s}}{\text{A m}}$$

$$F = \frac{\mu I_1 I_2 l}{2\pi d}$$

$$F = BI l$$

$$B = \frac{\mu I}{2\pi r}$$

$$B = \frac{\mu I r}{2\pi r_0^2}$$

$$B = \frac{\mu NI}{l}$$

$$\Phi = BA$$

$$\Theta = HI$$

$$B = \mu H = \mu_0 \mu_r H$$

$$R_m = \frac{l}{\mu A}$$

Inducirano električno polje

$$\Psi = N\Phi$$

$$u_i = -\frac{\Delta\Psi}{\Delta t}$$

$$L = \frac{\Psi}{i}$$

$$L = \frac{\mu N^2 A}{l}$$

$$W = \frac{Li^2}{2}$$

Trifazni sistemi

$$U = \sqrt{3}U_f$$

$$S = \sqrt{3}UI$$

Izmenična električna vezja

$$\omega = 2\pi f$$

$$Tf = 1$$

$$u = U_m \sin(\omega t + \alpha_u)$$

$$i = I_m \sin(\omega t + \alpha_i)$$

$$\underline{U} = \underline{Z} \underline{I}$$

$$\underline{I} = \underline{Y} \underline{U}$$

$$\underline{Z} = R + jX = Z e^{j\varphi}$$

$$\underline{Y} = G + jB = Y e^{-j\varphi}$$

$$\varphi = \alpha_u - \alpha_i$$

$$\underline{Z}_R = R$$

$$\underline{Z}_L = j\omega L$$

$$\underline{Z}_C = \frac{1}{j\omega C}$$

$$e^{j\alpha} = \cos \alpha + j \sin \alpha$$

$$\underline{S} = P + jQ = \underline{U} \underline{I}^*$$

$$P = S \cos \varphi$$

$$Q = S \sin \varphi$$

$$S^2 = P^2 + Q^2$$

$$Q = \frac{\omega_0 L}{R} = \frac{1}{\omega_0 CR}$$

$$Q \tan \delta = 1$$

Prehodni pojavi

$$u = Ri$$

$$u = L \frac{di}{dt}$$

$$i = C \frac{du}{dt}$$

$$u = U(1 - e^{-t/\tau})$$

$$u = U e^{-t/\tau}$$

$$\tau = RC$$

$$i = I(1 - e^{-t/\tau})$$

$$i = I e^{-t/\tau}$$

$$\tau = \frac{L}{R}$$

Opozorilo: *Pri vseh izračunih najprej zapišete ustrežni obrazec, vstavite vanj vrednosti v osnovnih enotah in šele nato izračunate rezultat.*

A01

Džul (J) in kilovatna ura (kW h) sta enoti za delo ali energijo.

Delo 2,3 kW h izrazite v džulih.

(2 točki)

A02

Nevezbujen atom bakra ima 29 elektronov.

Izračunajte elektrino v jedru atoma bakra.

(2 točki)

A03

Na nekem mestu se spremeni presek tokovodnika: v prvem delu ima presek $S_1 = 2,5 \text{ mm}^2$, tok pa gostoto $J_1 = 3 \text{ A/mm}^2$, v drugem delu ima vodnik presek $S_2 = 5 \text{ mm}^2$.

Izračunajte gostoto toka J_2 v drugem delu tokovodnika.

(2 točki)

A04

Na oddaljenosti $r_1 = 1 \text{ cm}$ od točkastega naboja je absolutna vrednost vektorja električne poljske jakosti enaka $E_1 = 300 \text{ kV/m}$.

Izračunajte absolutno vrednost električne poljske jakosti E_2 na oddaljenosti $r_2 = 2 \text{ cm}$ od tega naboja.

(2 točki)

A05

Skozi grelec z upornostjo $R = 6 \Omega$ je električni tok $I = 15 \text{ A}$.

Izračunajte toploto, ki se sprosti v grelcu v času $t = 3 \text{ min}$.

(2 točki)

A06

Akumulator ima napetost prostega teka $U_0 = 1,2 \text{ V}$ in zanemarljivo notranjo upornost. Breme, ki je bilo priključeno na akumulator, je sprejelo energijo $W = 6 \text{ Wh}$.

Izračunajte naboj Q , ki je stekel skozi akumulator.

(2 točki)

A07

V transformatorski pločevini je pri magnetni poljski jakosti $H = 30 \text{ A/m}$ gostota magnetnega pretoka $B = 1,5 \text{ T}$.

Izračunajte relativno permeabilnost pločevine v tej delovni točki.

(2 točki)

A08

Tok $I = 0,5 \text{ A}$ povzroči v tuljavi z $N = 500$ ovoji magnetni pretok $\Phi = 1,2 \text{ mWb}$.

Izračunajte induktivnost tuljave?

(2 točki)

A09

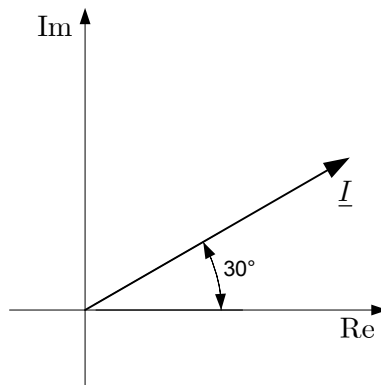
Efektivna vrednost harmonične napetosti je $U = 10 \text{ V}$.

Določite srednjo in maksimalno vrednost napetosti.

(2 točki)

A10

Kazalec na sliki pripada harmoničnemu toku, ki ima amplitudo I_m in krožno frekvenco ω .

Zapišite ta tok kot časovno funkcijo.

(2 točki)

A11

Trifazni motor moči $P = 10 \text{ kW}$ ima faktor delavnosti $0,8$.

Izračunajte jalovo moč Q motorja.

(2 točki)

A12

Nenaelektren kondenzator kapacitivnosti $C = 10 \text{ }\mu\text{F}$ in njemu zaporedno vezan upor upornosti $R = 1 \text{ k}\Omega$ priključimo v trenutku $t = 0 \text{ s}$ na enosmerno napetost $U = 10 \text{ V}$.

Določite vrednost napetosti na kondenzatorju v trenutku $t = 10 \text{ ms}$.

(2 točki)

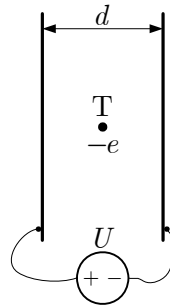

PRAZNA STRAN

Opozorilo: Pri vseh izračunih najprej zapišete ustrežni obrazec, vstavite vanj vrednosti v osnovnih enotah in šele nato izračunate rezultat.

B01

Med vzporedni plošči z razmakom $d = 8 \text{ cm}$ je priključen vir z napetostjo $U = 320 \text{ V}$. V točki T v sredini med ploščama je v danem trenutku elektron. Masa elektrona je $m_e = 9,11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$.

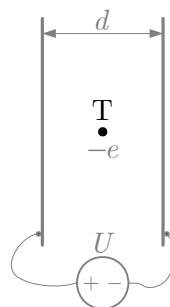

a) Izračunajte absolutno vrednost vektorja električne poljske jakosti $\vec{E}$ v točki T.

(2 točki)

b) Vrišitate vektor poljske jakosti $\vec{E}$ in vektor električne sile $\vec{F}$, ki deluje na elektron.

(2 točki)

c) Izračunajte pospešek elektrona v točki T .

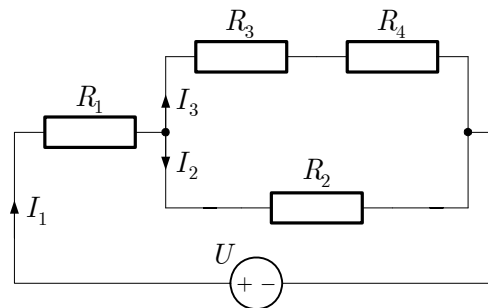
(2 točki)

d) Izračunajte čas, v katerem bo elektron udaril v ploščo, če je pred tem v točki T miroval.

(2 točki)

B02

Vezje uporov z upornostmi $R_1 = 8 \Omega$, $R_2 = 80 \Omega$, $R_3 = 50 \Omega$ in $R_4 = 30 \Omega$ je priključeno na vir $U = 48 \text{ V}$.

a) Izračunajte nadomestno upornost sestavljenega bremena.

(2 točki)

b) Izračunajte tok I_1 .

(2 točki)

c) Izračunajte tok I_2 .

(2 točki)

d) Izračunajte moč na uporu upornosti R_4 .

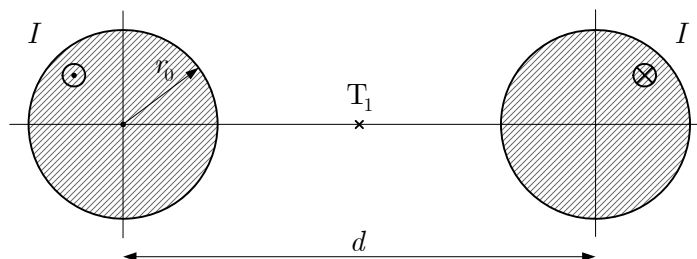
(2 točki)

B03

Vzporedna bakrena vodnika polmera $r_0 = 2$ cm, dolžine $l = 30$ m in medosne oddaljenosti $d = 10$ cm oblikujeta simetrični dvovod. Tok v vodnikih dvovoda je $I = 20$ A.

a) Narišite vektor magnetne sile na desni vodnik.

(2 točki)

b) Izračunajte absolutno vrednost magnetne sile na desni vodnik.

(2 točki)

- c) Izračunajte absolutno vrednost vektorja gostote magnetnega pretoka v točki T_1 , ki leži na sredini zveznice med osema vodnikov.

(2 točki)

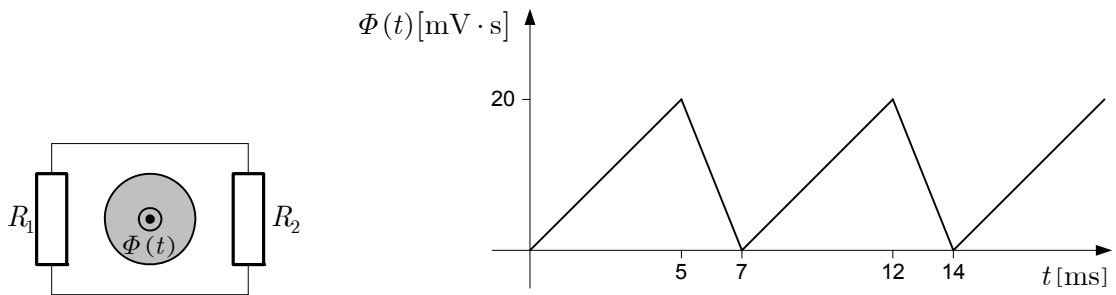
- d) Narišite vektor gostote magnetnega pretoka in izračunajte njegovo absolutno vrednost v točki T_2 na premici skozi osi vodnikov, ki je od osi levega vodnika oddaljena za $r_2 = 1$ cm.

(2 točki)

B04

V feromagnetnem stebru se magnetni pretok $\Phi(t)$ spreminja periodično po dani časovni funkciji. Okrog feromagnetnega stebra je sklenjena zanka z uporoma $R_1 = 30 \Omega$ in $R_2 = 20 \Omega$. V zanki se inducira napetost u in v njej teče inducirani tok i .

a) Kolikšna je inducirana napetost u v intervalu od 0 ms do 5 ms?

(2 točki)

b) Kolikšen je inducirani tok i v zanki ob času $t = 6$ ms?

(2 točki)

c) Kolikšna je moč na uporu $R_1 = 30 \Omega$ ob času $t = 6 \text{ ms}$?

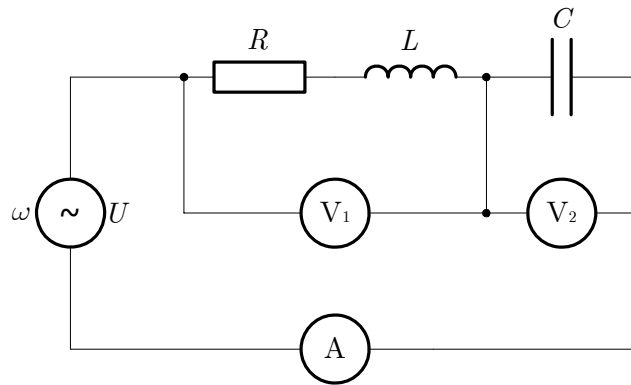
(2 točki)

d) Izračunajte srednjo vrednost U_{sr} inducirane napetosti.

(2 točki)

B05

Zaporedni nihajni krog z uporom upornosti $R = 2 \Omega$, tuljavo induktivnosti $L = 10 \mu\text{H}$ in kondenzatorjem kapacitivnosti $C = 100 \text{ nF}$ je vzbujan s harmoničnim virom efektivne napetosti $U = 5 \text{ V}$ in spremenljive frekvence (frekvenčni generator).

a) Kolikšen je odčitek z ampermetra v resonanci?

(2 točki)

b) Kolikšen je odčitek z voltmetra V_2 v resonanci?

(2 točki)

c) Kolikšen je odčitek z voltmetra V_1 v resonanci?

(2 točki)

d) Kolikšen bi bil odčitek drugega voltmetra, če bi bila frekvenca generatorja veliko manjša od resonančne frekvence nihajnega kroga?

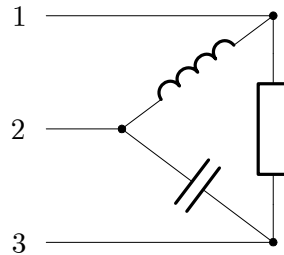
(2 točki)

B06

Upor, kondenzator in tuljava so priključeni na simetrični trifazni sistem v vezavi trikot.

Absolutne vrednosti njihovih impedanc so: $Z_R = 25 \Omega$, $Z_C = 20 \Omega$ in $Z_L = 40 \Omega$.

Efektivna vrednost medfazne napetosti je $U = 400 \text{ V}$.

a) Izračunajte delovno moč upora.

(2 točki)

b) Izračunajte jalovo moč kondenzatorja.

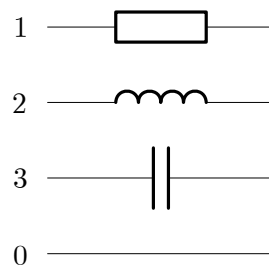
(2 točki)

c) Izračunajte jalovo moč tuljave.

(2 točki)

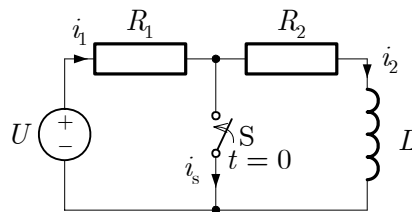
d) Izračunajte kompleksno moč $\underline{S} = P + jQ$ trifaznega bremena, ko so isti elementi priključeni na isti trifazni sistem v vezavi zvezda z nevtralnim vodnikom.

(2 točki)

B07

Vezje ima podatke: $U = 2 \text{ V}$, $R_1 = R_2 = 0,1 \text{ } \Omega$ in $L = 10 \text{ mH}$. V času $t = 0 \text{ s}$ sklenemo stikalo S .

a) Določite vrednost toka i_2 skozi tuljavo pred sklenitvijo stikala.

(2 točki)

b) Izračunajte magnetno energijo v tuljavi pred sklenitvijo stikala.

(2 točki)

c) Izračunajte časovno konstanto prehodnega pojava po sklenitvi stikala.

(2 točki)

d) Izračunajte tok i_s skozi stikalo v času ene časovne konstante po sklenitvi stikala.

(2 točki)

